

УДК 336

Галапуп Н., Сівчук Т.

ТИМЧАСОВА АДМІНІСТРАЦІЯ: ОСОБЛИВОСТІ ВПРОВАДЖЕННЯ ТА РЕАЛІЇ ФУНКЦІОНУВАННЯ В БАНКІВСЬКИХ УСТАНОВАХ УКРАЇНИ

Розглянуто теоретичні основи та особливості функціонування тимчасової адміністрації в банківських установах України у період світової фінансової кризи.

Ключові слова: тимчасова адміністрація, режим фінансового оздоровлення.

Банківська система як складова фінансової системи будь-якої країни відіграє в її економічному розвитку вирішальну роль. Внаслідок кризових явищ у фінансовому секторі фінансовий стан банківських установ України значно погіршився. Щоб поліпшити його, Національний банк України використовує режим тимчасового адміністрування.

Історія банківської системи нашої держави не знала багато випадків уведення тимчасових адміністрацій. Тому ця тема недостатньо досліджена у вітчизняній літературі. Проте, зважаючи на актуальність проблеми подолання наслідків впливу світової економічної кризи на банківську систему, діяльності тимчасової адміністрації приділили увагу такі науковці, як О. Болдирєв, О. Терещенко, І. Лепинська, О. Свіжак та ін.

Призначення процедури тимчасової адміністрації в банках передбачено Законом України «Про банки і банківську діяльність» (далі – Закон) як захід впливу. Зокрема, відповідно до ст. 75 Закону Національний банк України зобов'язаний призначити тимчасову адміністрацію в разі істотної загрози платоспроможності банку [1].

Процедуру тимчасової адміністрації Національний банк застосовує для тимчасового управління банком із метою забезпечення схоронності капіталу й активів банку, докладної оцінки його фінансового стану і вжиття відповідних заходів щодо зміни його діяльності відповідно до вимог банківського законодавства, відновлення його платоспроможності й ліквідності, стабілізації діяльності банку, усунення виявлених порушень, причин та умов, що призвели до погіршення фінансового стану.

Тимчасову адміністрацію банку призначають на термін до року. Національний банк України має право продовжувати дію тимчасової адміністрації для системоутворюючих банків ще на рік.

Із дня свого призначення тимчасовий адміністратор зобов'язаний забезпечити збереження активів та документації банку, протягом установленого терміну здійснити інвентаризацію активів, зобов'язань, резервів банку, оцінити фінансовий стан банку, визначити можливість стабілізації його діяльності, а також можливість зміни діяльності банку відповідно до законодавства. Після докладної оцінки фінансового стану банку тимчасовий адміністратор залежно від конкретної ситуації, що склалася в банку, вживає заходів щодо стабілізації діяльності банку, зокрема фінансового оздоровлення банку за рахунок коштів учасників, інвесторів, продажу або реорганізації банку [1].

На думку деяких банківських експертів, до осені 2008 р. майже всі тимчасові адміністрації вводили у банк лише тоді, коли єдиним можливим виходом із критичної ситуації було банкрутство фінансової установи. Справді, в попередні роки досвід призначення тимчасових адміністрацій у банках був, як правило, невдалим, оскільки йшлося в основному про невеликі банки, які їх керівництво або власники часто свідомо доводили до банкрутства. Тому закономірним результатом роботи тимчасової адміністрації ставало закриття банку. Проте, на нашу думку, в сучасних умовах тимчасову адміністрацію варто вводити в банк не з метою відтермінування процесу його ліквідації, а для фінансового оздоровлення.

Отже, вважаємо за доцільне розглядати питання діяльності тимчасової адміністрації на сучасному етапі у таких аспектах (табл. 1):

- 1) як позитивний досвід діяльності тимчасової адміністрації у банківських установах (Промінвестбанк, Укргазбанк);
- 2) як продовження діяльності тимчасових адміністрацій у банківських установах (Банк Столиця, Надра банк, Родовід банк та інші);
- 3) як діяльність тимчасових адміністрацій, що призвела до ліквідації банку.

Розглянемо детальніше діяльність тимчасової адміністрації у деяких із вищезазначених банків.

Каталізатором кризових процесів на фінансовому ринку України послужили проблеми Промінвестбанку. Восени 2008 р. Промінвестбанк зазнав значних втрат ліквідності внаслідок масового відтоку коштів клієнтів, що був викликаний рейдерством. 7 жовтня правління НБУ ввело у Промінвестбанк тимчасову адміністрацію.

Тимчасова адміністрація відсторонила все правління Промінвестбанку, через яке між акціонерами банку був конфлікт інтересів, і наклала мораторій на видачу вкладів клієнтам. Відповідно до результатів викупу

додаткової емісії акцій Державна корпорація «Банк розвитку та зовнішньоекономічної діяльності» (Росія) отримала контроль над 75% акцій ЗАТ «Промінвестбанк». Планом фінансового оздоровлення Промінвестбанку, наданим акціонерами банку, передбачалось, окрім збільшення статутного капіталу, додаткове фінансування на суму понад 7 млрд. грн. і залучення клієнтів із великими грошовими потоками, що дало змогу якнайшвидше відновити повноцінну та ефективну роботу Промінвестбанку [6].

Таблиця 1

Діяльність тимчасової адміністрації в банках України

№ з/п	Банк	Дата введення тимчасової адміністрації	Дата виведення тимчасової адміністрації	Результат діяльності тимчасової адміністрації
1.	ПАТ «Укргазбанк»	9. 06. 08	11. 09. 08	Поліпшення (відновлення) фінансового стану
2.	«Промінвестбанк»	7. 10. 08	17. 03. 09	Поліпшення (відновлення) фінансового стану
3.	ПАТ «Банк Столиця»	20. 07. 09		Перебуває в стані фінансового оздоровлення
4.	КБ «Причорномор'я»	30. 01. 09	20. 05. 09	Ліквідація банку
5.	ВАТ КБ «Надра»	10. 02. 09		Перебуває в стані фінансового оздоровлення
6.	АКБ «Національний кредит»	19. 12. 08	17. 03. 09	Поліпшення (відновлення) фінансового стану
7.	ТОВ «Західінком-банк»	12. 02. 09	12. 02. 10	Відновлення фінансового стану
8.	ВАТ «Біг енергія»	16. 03. 09	1. 02. 10	Перебуває в стані ліквідації
9.	АКБ «Трансбанк»	2. 03. 09	1. 03. 10	Ліквідація банку

17 березня 2009 р. в зв'язку з тим, що Промінвестбанк працював у звичайному режимі, дотримуючись установлених Національним банком України економічних нормативів, виконувався план фінансового оздоровлення та призначені керівні органи Промінвестбанку, Правління Національного банку України прийняло рішення про припинення діяльності тимчасової адміністрації в Промінвестбанку.

Ще одним банком, де припинено діяльність тимчасової адміністрації, є ПАТ АБ «Укргазбанк». Тимчасова адміністрація почала працювати в Укргазбанку з 9 червня 2009 р., проте вже 11 вересня Національний банк прийняв рішення про виведення тимчасової адміністрації з банку та відновлення повноважень Загальних зборів акціонерів, наглядової ради і Правління банку.

За місяць роботи тимчасової адміністрації вплив депозитів із банку становив лише 10%. 9 червня закінчився термін дії депозитів фізичних осіб на суму 201 млн. грн., 90% депозитів вкладники пролонгували. Аналогічні показники банк мав у докризовий період. На нашу думку, це свідчить про те, що рівень довіри владників до банку почав знову зростати. Вже з 10 липня АБ «Укргазбанк» почав сповна виконувати зобов'язання перед клієнтами, були зняті всі обмеження з карткових рахунків. Також була усунена картотека неплатежів на спільну суму 380 млн. грн. Нині картотеки як такої нема, вона складається з даних кількох великих клієнтів, які відкликали свої вимоги і продовжили обслуговуватися в банку [8].

11 вересня в Укргазбанку було завершено роботу тимчасової адміністрації і передано повноваження новому Правлінню. Тимчасова адміністрація повністю справилася з дорученими їй обов'язками. Адже основним завдання діяльності тимчасової адміністрації в Укргазбанку була підготовка банку до процесу рекапіталізації та реалізація процедури входження в капітал банку. Незважаючи на те, що Укргазбанк був, по суті, першим банком, який пройшов дану процедуру, тимчасова адміністрація успішно справились із завданням. Рекапіталізація банку завершена, реструктуризовано його зовнішні та внутрішні зобов'язання, призначені Наглядова рада і Правління, банк працює в нормальному режимі й своєчасно виконує зобов'язання перед клієнтами та вкладниками.

Нині в Україні є кілька банків, де досі працює тимчасова адміністрація. Прикладом ефективної діяльності тимчасової адміністрації можна назвати тимчасову адміністрацію в ПАТ «Банк Столиця».

Тимчасова адміністрація ПАТ «Банк Столиця» успішно здійснює всі необхідні заходи щодо відновлення платоспроможності та ліквідності банківської установи. Банк своєчасно виконує програму фінансового оздоровлення, що затверджена рішенням комісії НБУ з питань нагляду та регулювання діяльності банків.

У січні 2010 р. Державний реєстратор зареєстрував зміни до Статуту ПАТ «Банк Столиця» в зв'язку зі збільшенням статутного капіталу до 167 млн. грн. Банк залучив кошти у вигляді субординованого боргу в сумі 2 млн. грн., що позитивно вплинуло на зростання його капіталу. Реструктуризовано заборгованість із наданих кредитів на загальну суму 37 млн. грн. [7].

У «Банк Столиця» створено підрозділ із роботи з проблемними кредитами, постійно працюють над погашенням проблемної заборгованості. З часу введення тимчасової адміністрації депозитні угоди на нових умовах переуклали 422 особи на загальну суму 35 млн. грн. [7].

Також у «Банк Столиця» відновлені платежі клієнтів із коштів, що надходять на їхні поточні рахунки. Національний банк України продовжив термін дії кредиту рефінансування на 1 рік.

Згідно з постановою Правління НБУ № 16 від 20 січня 2010 р. в «Банк Столиця» продовжено дію мораторію на задоволення вимог кредиторів до 19 липня 2010 р. Тривають переговори з інвесторами щодо залучення банком інвестицій.

Вважаємо також за доцільне розглянути діяльність тимчасової адміністрації в «Родовід банк», тимчасова адміністрація в якому була введена 16 березня 2009 р. У липні 2009 р. Банк рекапіталізували, і на 1 квітня 2010 р. частка держави в його статутному капіталі становила 99,9907%. Тимчасова адміністрація введена на рік, а мораторій на задоволення вимог кредиторів – на шість місяців: із 16 березня до 15 вересня 2009 р. [3].

Із перших днів роботи тимчасова адміністрація разом із представниками «Родовід банку» розпочала розробляти програму фінансового оздоровлення банку, головним завданням якої став захист інтересів своїх клієнтів та партнерів.

За результатами першого кварталу 2009 р. «Родовід банк» одним із небагатьох на вітчизняному фінансовому ринку зафіксував прибутковість у своїй діяльності. Тимчасова адміністрація розробила і запропонувала позичальникам кілька програм лояльності, що були покликані допомогти їм у поверненні позик. У результаті цього вже в квітні вдалося на 93% виконати план погашення кредитів [3].

Національний банк України Постановою № 234 від 14 травня 2010 р. подовжив роботу тимчасової адміністрації на 4 місяці, до 16 вересня 2010 р. [3].

На нашу думку, можна виділити три основні причини, в зв'язку з чим «Родовід банк» потребує продовження тимчасової адміністрації: не сформовані Наглядова рада і Правління; не виконують норматив ліквідності; не вирішено питання переведення активів «Укрпромбанку». Потрібна або передача активів «Укрпромбанку», або докапіталізація, яку, перебуваючи в режимі тимчасового адміністрування, можна провести за спрощеною процедурою.

Для того, щоб встигнути перевести частину активів «Укрпромбанку» на свій баланс, «Родовід банк» у судовому порядку гальмує рішення НБУ про його ліквідацію. У банку вважають, що, припинивши ліквідацію проблемної фінустанови, вони зможуть закінчити процес переведення активів «Укрпромбанку» в «Родовід банк». Проте тимчасовий адміністратор «Родовід банку» переконаний, що «Укрпромбанк» спочатку має розрахуватися з «Родовід банком», а потім Національний банк його ліквідує.

Проте в деяких українських банках діяльність тимчасової адміністрації виявилася недостатньо ефективною; це призвело до того, що такі банки на сьогодні перебувають у стані ліквідації. Проаналізуємо цю ситуацію на прикладі «Трансбанку» і банку «Причорномор'я».

Для стабілізації діяльності АКБ «Трансбанк» Національний банк України 2 березня 2009 р. ввів тимчасову адміністрацію на один рік.

Метою введення тимчасової адміністрації були захист інтересів вкладників та інших кредиторів, забезпечення схоронності капіталу й активів АКБ «Трансбанк», відновлення платоспроможності та ліквідності банку, зміна його діяльності відповідно до вимог банківського законодавства, поліпшення фінансового стану.

Головним пріоритетом у роботі Тимчасового адміністратора і фахівців Трансбанку стала робота щодо погашення проблемної кредитної заборгованості з метою виконання зобов'язань банку перед клієнтами.

Для реалізації окресленої мети тимчасова адміністрація Трансбанку здійснила низку заходів:

- ✓ по-перше, з метою зменшення відтоку коштів розроблені умови депозитних вкладів для клієнтів, у яких закінчилися терміни розміщення коштів, із метою їх продовження;
- ✓ по-друге, вже в червні 2009 р. було відновлено виплату нарахованих відсотків за депозитними вкладками пенсіонерів;
- ✓ по-третє, з метою підвищення рівня ліквідності було посилено роботу щодо реструктуризації кредитного портфеля, запроваджено програми лояльності через пониження відсоткової ставки у разі дотермінового погашення позичальником термінових та протермінованих зобов'язань перед банком;
- ✓ по-четверте, впровадження економії коштів дало змогу зменшити витрати банку. Економії досягнуто переважно за рахунок скорочення фонду оплати праці. Суттєво були зменшені витрати на телекомунікаційні послуги та мобільний зв'язок. Зменшено парк службових автомобілів та витрати на їх утримання.

Проте, незважаючи на ряд заходів, здійснених тимчасовою адміністрацією, Постановою Національного банку України № 101 від 1 березня 2010 р. було відкликано банківську ліцензію та ініційовано процедуру ліквідації Акціонерного комерційного банку «Трансбанк». Із 2 березня 2010 р. припинено повноваження тимчасового адміністратора, Правління, Спостережної ради і Загальних зборів АКБ «Трансбанк» [2].

ВАТ «Причорномор'я» став першим і найменшим із банків із тимчасовими адміністраціями, який НБУ вирішив ліквідувати. З активами 157,5 млн. грн. він займав лише 167-ме місце серед 182 банків. За даними НБУ, до 1 квітня портфель депозитів фізичних осіб банку склав 134,21 млн. грн., юридичних – 15,15 млн. грн., інших банків – 5,65 млн. грн. [5].

Тимчасова адміністрація в ВАТ «Причорномор'я» була введена 30 січня 2009 р., проте вже 25 травня Національний банк відкликав банківську ліцензію та ініціював процедуру ліквідації Банку. Однією з при-

чин такого рішення НБУ стала погана якість активів банку. Кредитний портфель банку був таким, що тимчасовий адміністратор не зміг відновити його платоспроможність. До 2 березня банк був учасником Фонду гарантування вкладів фізичних осіб, після цієї дати переведений у категорію тимчасових учасників. Отже, всі депозити населення, розміщені в банку до 2 березня, захищає Фонд гарантування внесків [5].

До введення тимчасової адміністрації власники «Причорномор'я» активно виводили кошти з банку. «Причорномор'я» – єдиний банк, керівництво якого самостійно звернулося до НБУ з проханням увести до фінустанови тимчасову адміністрацію. Це свідчить про конфлікт керівництва і власників банку, який найчастіше виникає при спробі акціонерів вивести активи. Банк «Причорномор'я» з моменту введення в нього тимчасової адміністрації не здійснював жодних платежів, його каси постійно були порожніми, а вкладники не отримували навіть відсотків за депозитами.

Рішення ліквідувати Банк було прийнято після того, як не знайшли інвесторів, а його акціонери відмовилися збільшувати капітал. Зобов'язання перед фізичними особами склали 137 млн. грн., із яких 129 млн. грн. – внески до 150 тис. грн. (сума, повернення якої гарантоване). Ще 18 млн. грн. – зобов'язання перед юридичними особами. Активів банк майже не мав, проте в Миколаєві було приміщення балансовою вартістю 7 млн. грн., за рахунок реалізації якого погашено частину зобов'язань перед вкладниками-юридичними особами.

Підсумовуючи викладене, можна зробити такі *висновки* щодо результатів діяльності тимчасової адміністрації в українських банках:

1) позитивний результат діяльності тимчасової адміністрації, який можна спостерігати на прикладі Укргазбанку та Промінвестбанку. Нині ці банки нормально функціонують на ринку банківських послуг: зростають обсяги залучення коштів, поступово відновлюється кредитування. Проте слід зазначити, що «Укргазбанк» рекапіталізовано за державні кошти, а «Промінвестбанк» – за рахунок зовнішнього інвестора.

2) банківські установи, в яких досі функціонує тимчасова адміністрація. Ці банки виконують програму фінансового оздоровлення з метою стабілізації їх діяльності та відновлення попередніх позицій.

3) банки, в яких результат діяльності тимчасової адміністрації виявився неефективним, унаслідок чого кілька українських банків перебувають у стані ліквідації або вже ліквідовані. Така ситуація зумовлена в основному тим, що дані фінансові установи не змогли знайти інвестора, який би надав кошти, необхідні для погашення проблемної заборгованості.

In the theoretical bases and characteristics of temporary administration in banking institutions of Ukraine in the global financial crisis is considered.

Key words: *temporary administration, the regime of financial recovery*

Рассмотрены теоретические основы и особенности функционирования временной администрации в банковских учреждениях Украины в период мирового финансового кризиса.

Ключевые слова: *временная администрация, режим финансового оздоровления.*

Література

1. Закон України «Про Національний банк України» від 7 грудня 2000 р.
2. Офіційний сайт АКБ «Трансбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.transbank.ua
3. Офіційний сайт АТ «Родовідбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: rodovidbank.com/ukr/
4. Офіційний сайт Національного банку України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.bank.gov.ua
5. Офіційний сайт ВАТ «Причорномор'я» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: prichernomor.org.ua
6. Офіційний сайт ПАТ «Промінвестбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.pib.com.ua
7. Офіційний сайт ПАТ «Столиця» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.stolytsa.com.ua
8. Офіційний сайт ПАТ «Укргазбанк» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.ukrgasbank.com/ukr/